

**Rekomendacje Rady Dzieci i Młodzieży RP
przy Ministrze Edukacji i Nauki
w sprawie korzystania przez uczniów z telefonów w szkołach**

Warszawa, 01.02.2023 r.

Spis treści:

1. Wstęp	3
2. Analiza wyników ankiety	4
3. Wnioski i rekomendacje	11

1. Wstęp

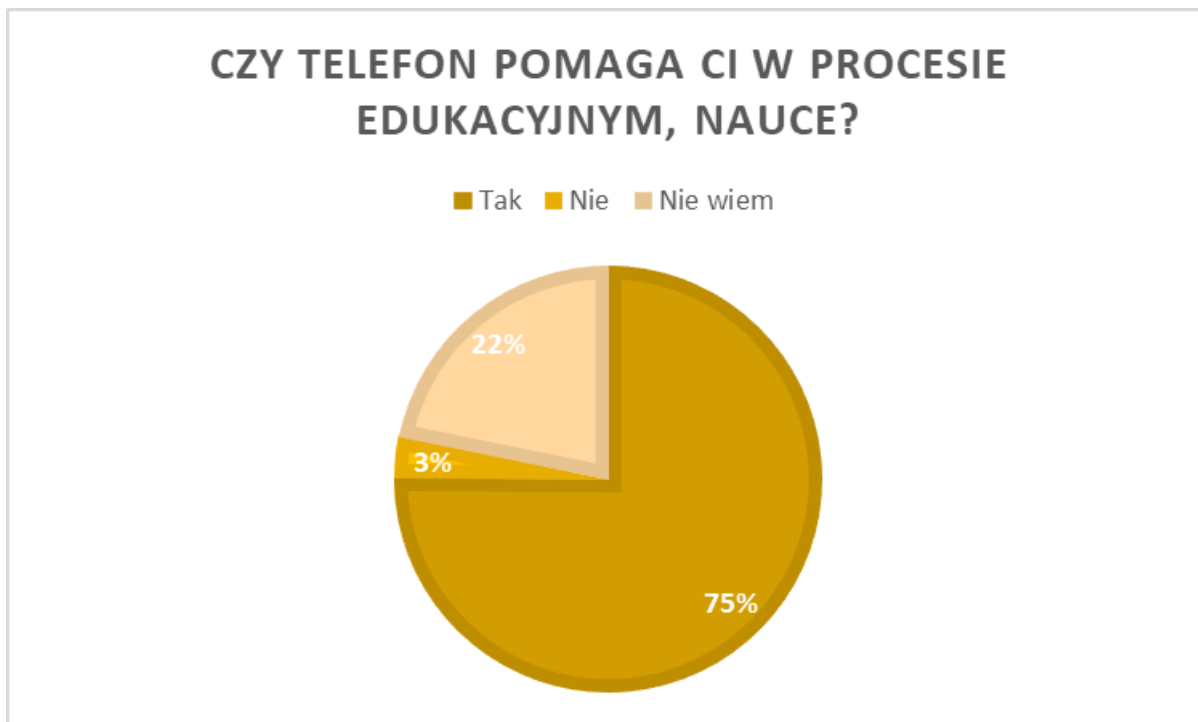
Rada Dzieci i Młodzieży została powołana Zarządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 stycznia 2022 r. Do zadań Rady należy podejmowanie stanowisk oraz wyrażanie opinii, w tym przedstawianie propozycji w kwestiach dotyczących dzieci i młodzieży w zakresie spraw objętych działem administracji rządowej oświata i wychowanie, w szczególności przedstawianie opinii na temat planowanych zmian, w tym propozycji rozwiązań.

Nasza Rada przeprowadziła ogólnopolskie konsultacje dla uczniów szkół ponadpodstawowych, które trwały od 26 września do 30 listopada 2022 roku. W każdym z 16-stu województw odbyło się spotkanie, które miało na celu zebranie opinii od uczniów na temat wyzwań stojących przed współczesną edukacją. Stworzona przez nas otwarta przestrzeń do dyskusji sprzyjała swobodnej wymianie myśli i pomysłów. Wśród dominujących zagadnień znalazła się między innymi kwestia używania telefonów w szkołach, a także temat hejtu oraz walki z uzależnieniem od urządzeń mobilnych. W każdym województwie przeprowadziliśmy anonimową ankietę, którą uczestnicy wypełniali w trakcie spotkania. Badanie - wobec rosnącego zagrożenia ze strony cyberbullyingu, ryzyka uzależnienia od mediów społecznościowych, wpływu technologii na relacje z rówieśnikami oraz wpływu technologii na proces edukacyjny - dotyczyło roli telefonów w życiu młodych.

Łącznie otrzymaliśmy 1587 odpowiedzi, a grupę badawczą stanowili uczniowie szkół ponadpodstawowych z całej Polski. Odpowiedzi zebrane w ramach serii siedmiu pytań stały się podstawą do dyskusji oraz wymiany opinii. Podczas każdego z 16 spotkań dyskutowaliśmy wraz z naszymi rówieśnikami oraz nauczycielami nad zagadnieniami związanymi z wykorzystaniem urządzeń elektronicznych w szkole, a także poruszyliśmy tematykę cyberbezpieczeństwa, profilaktyki oraz stworzyliśmy wiele ciekawych pomysłów na walkę z hejtem oraz fake newsami w Internecie. Na podstawie danych otrzymanych w ramach ankiety i wniosków z licznych debat oraz w oparciu o opinie ekspertów przygotowaliśmy niniejszy raport oraz rekomendacje.

2. Analiza wyników ankiety

Pytanie 1: Czy telefon pomaga Ci w procesie edukacyjnym, nauce?

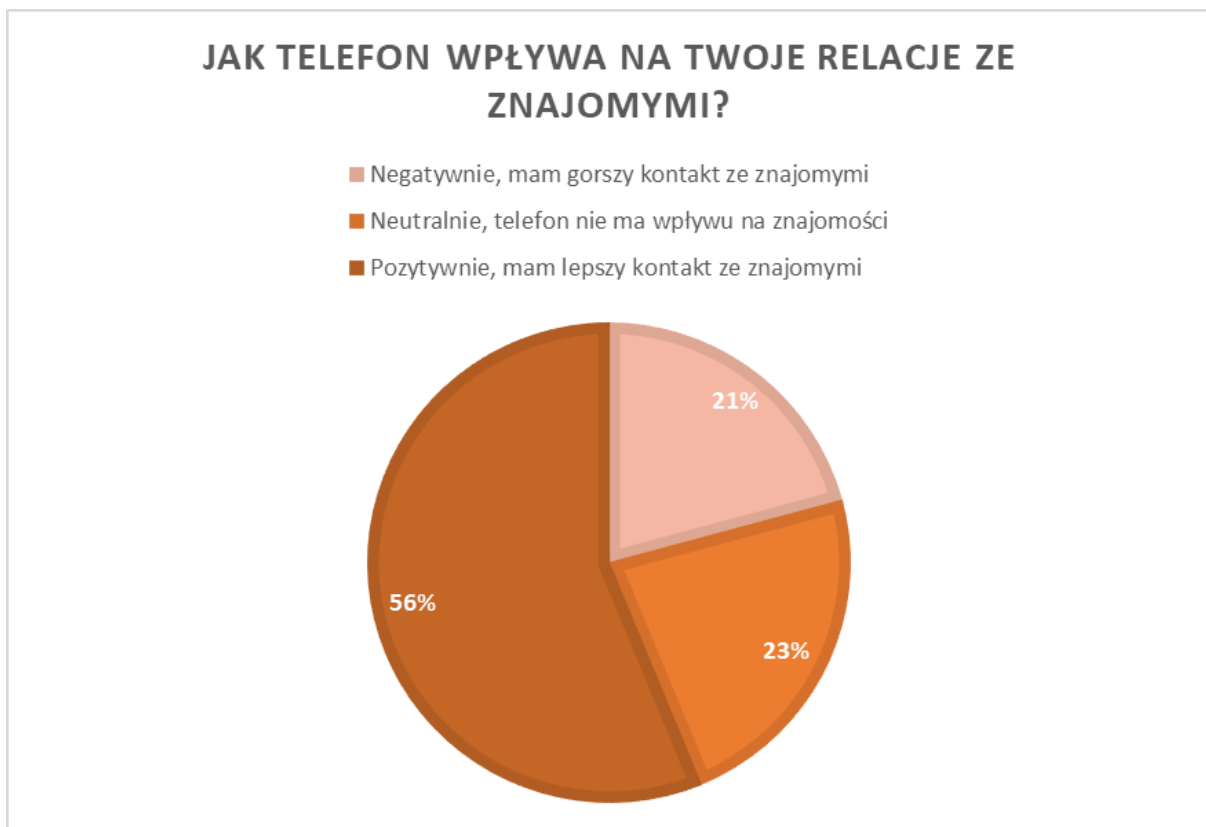

Wykres 1. - "Czy telefon pomaga Ci w procesie edukacyjnym, nauce?"

Analizując otrzymane odpowiedzi zauważamy, że 75% młodych zadeklarowało, że telefon jest pomocny w procesie edukacyjnym. Uczestnicy konsultacji podkreślali, iż wykorzystują urządzenia mobilne do nauki poprzez aplikacje między innymi do zapamiętywania słówek, fiszek, czy weryfikacji poprawnego wykonania zadania z matematyki.

Ogromny zasób informacji dostępnych w Internecie poszerza wiedzę uczniów i wzbogaca ją o dodatkowe informacje. Nauka poprzez zabawę, bądź przekazywanie informacji w sposób innowacyjny i atrakcyjny, to kolejne atuty wykorzystywania dodatkowych źródeł internetowych. Uczestnicy zwrócili uwagę, że platformy typu e-podręczniki są bardzo pomocne przy nauce i powinny być dalej rozwijane.

Pytanie 2: Jak telefon wpływa na twoje relacje ze znajomymi?

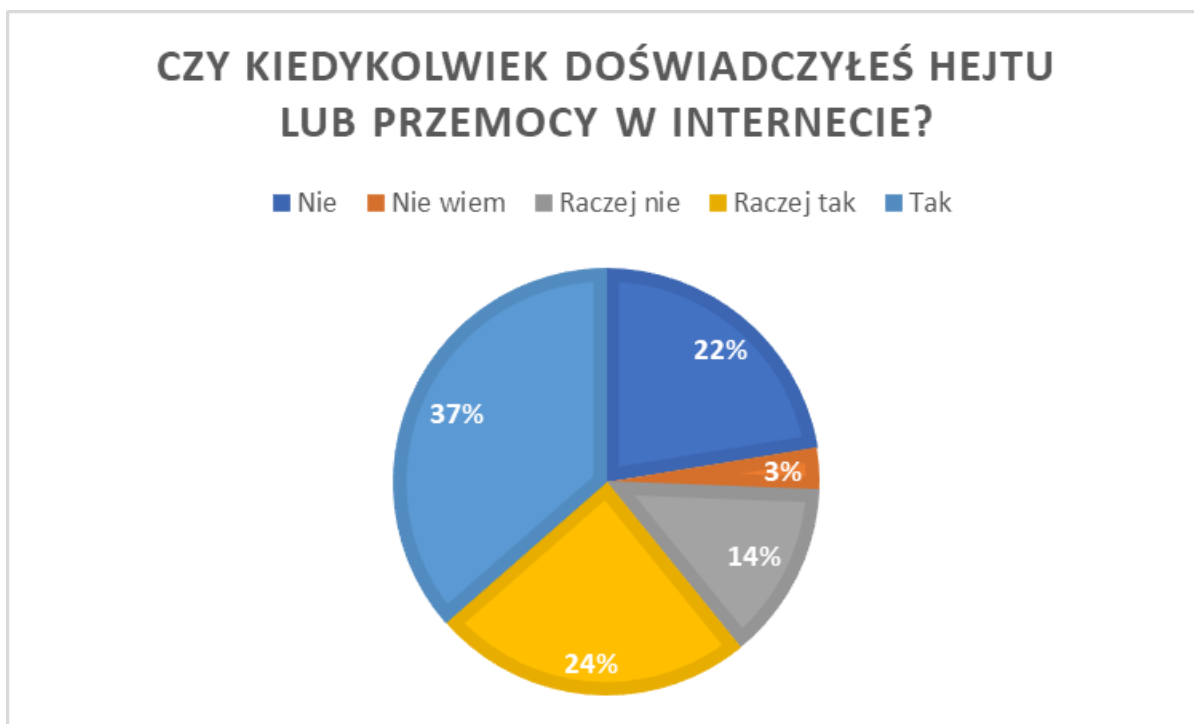
Wykres 2. - "Jak telefon wpływa na Twoje relacje ze znajomymi?"

56% ankietowanych zadeklarowało, że telefon ma pozytywny wpływ na ich relacje ze znajomymi. Podczas dyskusji wielokrotnie pojawiał się temat mediów społecznościowych, które posiadają dwa oblicza. Z jednej strony znacząco ułatwiają kontakt i pozwalają na prowadzenie konwersacji na odległość, ale równocześnie mogą stanowić realne zagrożenie, czego przykładem są różnego rodzaju oszustwa internetowe, kradzieże tożsamości i hejt.

Na platformach internetowych można natknąć się na treści demoralizujące, a nawet pornografię.

Należy zachować uwagę podczas korzystania z mediów społecznościowych i warto też podkreślić, że pomimo ich atrakcyjności, nigdy nie zastąpią bezpośredniego kontaktu ze znajomymi, przyjaciółmi.

Pytanie 3: Czy kiedykolwiek doświadczyłeś hejtu lub przemocy w internecie?

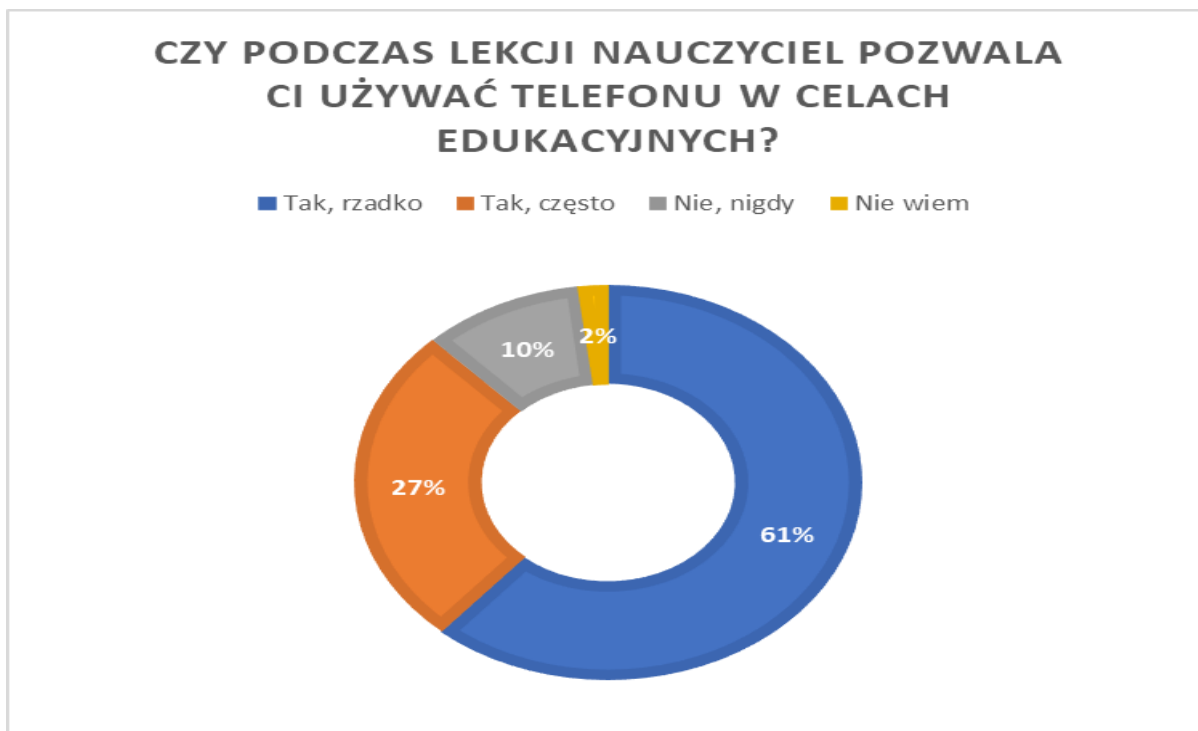
Wykres 3. - "Czy kiedykolwiek doświadczyłeś hejtu lub przemocy w Internecie?"

Zgodnie z powyższymi wynikami, zdecydowana większość ankietowanych doświadczyła hejtu w Internecie. Z pewnością jest to bardzo niepokojąca informacja, zważywszy że ta forma przemocy ma istotny wpływ na zdrowie psychiczne młodego człowieka.

Podczas dyskusji wśród najczęściej wskazywanych form hejtu były anonimowe posty publikowane na szkolnych forach "spotted", komentarze w mediach społecznościowych, czy wiadomości na grupach popularnych komunikatorów.

Wśród pomysłów uczestników na walkę z hejtem znalazły się kampanie społeczne, warsztaty, czy inicjatywy mające na celu informowanie o prawnych konsekwencjach dla sprawców przestępstw w cyberprzestrzeni.

Pytanie 4: Czy podczas lekcji nauczyciel pozwala Ci używać telefonu w celach edukacyjnych?

Wykres 4. - "Czy podczas lekcji nauczyciel pozwala Ci używać telefonu w celach edukacyjnych?"

Powyższe pytanie miało na celu zbadanie powszechności wykorzystywania telefonów komórkowych przez nauczycieli podczas prowadzenia zajęć.

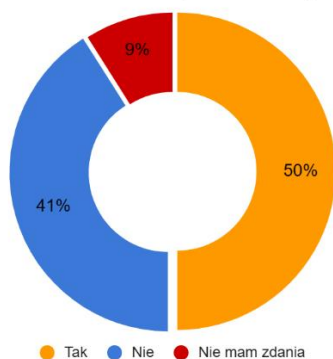
Uczestnicy konsultacji wielokrotnie podkreślali, że telefon może być pomocny w pracy twórczej podczas zajęć, m.in. w przygotowywaniu projektów lub wypracowań (słowniki online) i prezentacji. Uczniowie chwalą tego typu uatrakcyjnienie lekcji, ponieważ wspólna nauka poprzez gry i quizy bardziej angażuje i integruje młodych. Ponadto, może mieć to pozytywny wpływ na budowanie relacji z nauczycielem. Przywołane zostały sytuacje, kiedy to uczniowie pomagali i uczyli swych nauczycieli jak korzystać z nowych aplikacji do nauki, np. kahoota, czy quizleta.

Pewnym jest, że telefon może być używany w celach edukacyjnych - a sposób i efektywność jego wykorzystania zależy tylko od nauczyciela prowadzącego lekcje. Przeważająca większość ankietowanych, (61%) zadeklarowała, że w ich szkołach nauczyciele rzadko, ale jednak pozwalają na wykorzystywanie telefonów podczas zajęć.

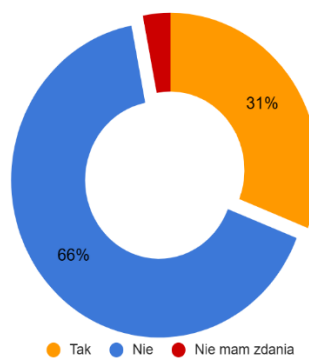
Postępujący rozwój technologii ma zdecydowany wpływ na rozwój funkcjonalnych i prostych narzędzi, które mogą być wykorzystywane w trakcie prowadzenia lekcji.

Pytanie 5: Czy korzystanie z telefonu podczas przerw powinno być ograniczone?

Czy korzystanie z telefonu podczas przerw powinno być zabronione w szkołach podstawowych?

Czy korzystanie z telefonu podczas przerw powinno być zabronione w szkołach ponadpodstawowych?

Wykres 5. - "Czy korzystanie z telefonu podczas przerw powinno być zabronione w szkołach podstawowych?" i wykres 6. - "Czy korzystanie z telefonu podczas przerw powinno być zabronione w szkołach ponadpodstawowych?"

Powszechność posiadania telefonów komórkowych przez uczniów - w tym coraz młodszych - połączona z rosnącą absorbcją uwagi i czasu przez media społecznościowe, może przyczyniać się m.in. do spadku interakcji międzyludzkich, szczególnie podczas przerw w szkołach.

Uczestnicy konsultacji przywoływali przykład swojego młodszego rodzeństwa, które woli spędzać czas między zajęciami na oglądaniu Tiktoków, bądź przeglądaniu mediów społecznościowych niż na rozmowie z rówieśnikami. Należy zaznaczyć, że szkoła nie jest jedynie miejscem nauki, ale także społecznością, miejscem nawiązywania kontaktów, co jest tak samo ważne jak edukacja.

50% ankietowanych opowiedziało się za ograniczeniem korzystania z telefonów podczas przerw w szkole podstawowej, a w ponadpodstawowych to 31%. Ponadto, podczas konsultacji głos zabierali nauczyciele oraz psychologowie, którzy alarmowali o ryzykownych zachowaniach najmłodszych, którzy podczas przerw wykonują zdjęcia i filmy rówieśnikom i następnie bez ich zgody publikują je w Internecie.

Pytanie 6: Czy korzystanie z telefonów podczas lekcji powinno być ograniczone?

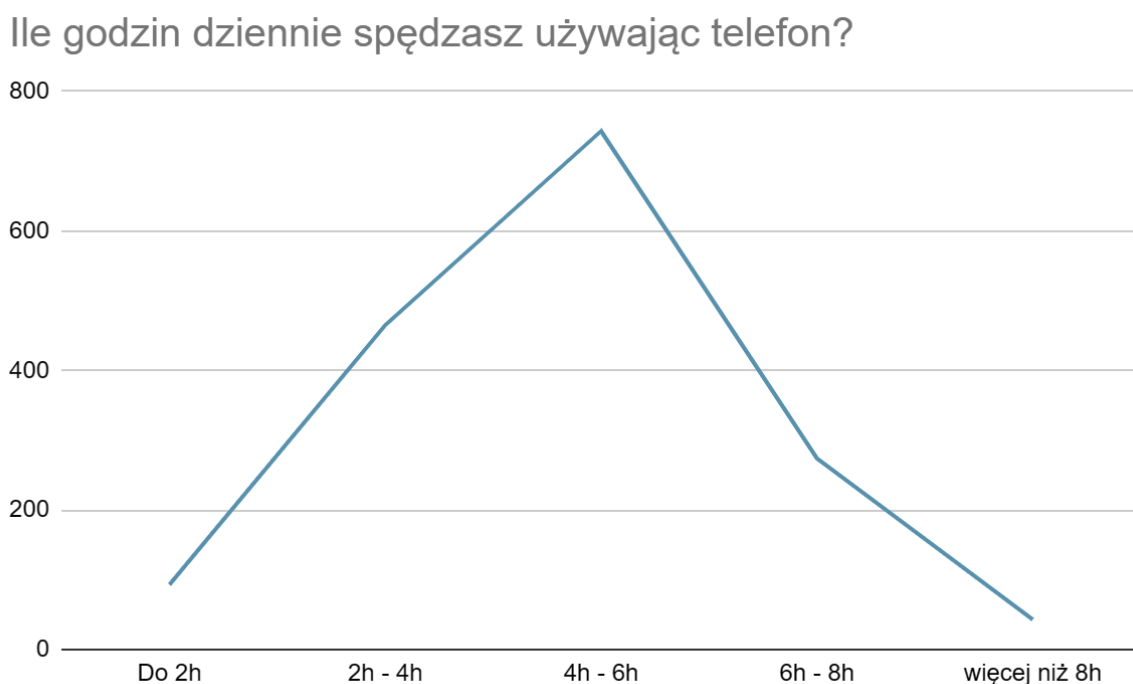
Wykres 7. - “Czy korzystanie z telefonów podczas lekcji powinno być ograniczone?”

Współczesne telefony ze stałym dostępem do Internetu- powszechnie posiadane przez większość uczniów - są źródłem wielu informacji, które uczeń może uznać za interesujące. Tym samym może wykorzystywać telefon do pogłębiania wiedzy i poszerzania zainteresowań. Wielu uczestników zadeklarowało, że korzystają na lekcji z podręczników w formie ebooków oraz wykonują notatki na tabletach i telefonach, co jest dla nich wygodniejsze. Przyspiesza to także proces wyszukiwania informacji, a inne funkcje, jak chociażby kalendarz do planowania, notatnik, czy kalkulator mogą być użyteczne dla ucznia przy nauce.

Kolejnym aspektem wskazywanym przez uczestników jest fakt, że telefon oznacza ciągłą łączność ze światem, co często może ucznia rozpraszać podczas nauki. Szczególnie dotyczy to powiadomień z komunikatorów internetowych, które nie odczytywane od razu mogą powodować tzw. “fear of missing out”, co można tłumaczyć jako strach przed byciem pominiętym - strach, że coś mnie omija, bo nie odczytuję powiadomień i nie wiem, co się dzieje. Według ekspertów, może to prowadzić do rozproszenia uwagi i trudności w przyswajaniu wiedzy.

Ponadto, uczestnicy konsultacji przyznali, że często wykorzystują oni telefony do przeglądania mediów społecznościowych oraz czatowania z rówieśnikami podczas lekcji. Tego typu zachowania z pewnością obniżają koncentrację i utrudniają proces edukacyjny. Warto też zauważyć, że w internecie można spotkać filmiki oraz zdjęcia z zajęć w szkole, gdzie uczniowie żartują z nauczycieli i tym samym utrudniają prowadzenie lekcji.

Pytanie 7: Ile godzin dziennie spędzasz używając telefon?

Wykres 8. - "Ile godzin dziennie spędzasz używając telefon?"

Pytanie siódme miało na celu zbadanie, ile średnio godzin dziennie uczniowie spędzają na korzystaniu z urządzeń mobilnych. Wskazany przez uczestników przedział czasowy miał obejmować wszystkie interakcje z telefonem - od rozmowy, poprzez gry, oglądanie filmów, aż po media społecznościowe. Zgodnie z wynikami, najczęściej ankietowanych odpowiedziało, że spędza od 4 do 6 godzin dziennie przed ekranem telefonu.

Uczniowie podczas dyskusji wskazali, że wiedzą, iż dłuższy czas spędzany na telefonie przyczynia się m.in. do powstania wad postawy czy rozproszenia uwagi. Ponadto odciąga to ich od innych aktywności - potencjalnie korzystniejszych dla nich. Jest to istotne z perspektywy szkoły, która mogłaby stać się miejscem wolnym od telefonów.

3. Wnioski i rekomendacje

W styczniu 2022 roku podczas pierwszego posiedzenia nowej kadencji Rady Dzieci i Młodzieży RP Minister Edukacji i Nauki polecił nam przeanalizowanie ważnych kwestii związanych z edukacją oraz działalnością młodzieży. Wśród nich znalazło się zagadnienie dostępności telefonów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, sposoby zwalczania hejtu oraz wiedzy w zakresie cyberbezpieczeństwa. W celu poznania opinii i pomysłów naszych rówieśników w ostatnim kwartale zorganizowaliśmy ogólnopolskie konsultacje. Poniższe wnioski i rekomendacje oparte są na analizie wyników otrzymanych z przeprowadzonej przez nas ankiety, a także konkluzji z dyskusji podjętych podczas konsultacji w każdym z 16-stu województw.

Czas pandemii oraz nauki zdalnej, po którym przyszło nam zająć się tym tematem sprawił, że obecnie młodzi ludzie spędzają wiele godzin dziennie przed ekranami urządzeń mobilnych. Nie napawająca optymizmem, rosnąca liczba nastolatków uzależnionych od korzystania ze smartfonów stanowi obecnie poważny problem społeczny. Pokazała to nasza ankieta, w której prawie 25% uczniów szkół ponadpodstawowych spędza średnie dziennie od czterech do sześciu godzin na korzystaniu z telefonów. Jest to niepokojące zjawisko i z pewnością ma ono destrukcyjny wpływ na zdrowie zarówno psychiczne, jak i fizyczne młodzieży.

Powrót do nauki stacjonarnej, po długim okresie izolacji wciąż dla wielu stanowi wyzwanie. Większość z nas instynktownie chce korzystać z telefonów podczas lekcji czy przerw, a oderwanie się od mediów społecznościowych wywołuje poważny dyskomfort. Ma to swoje negatywne konsekwencje. Jak podkreślają eksperci - smartfony oraz inne urządzenia mobilne doprowadziły do zerwania tkanki społecznej (w tym relacji rówieśniczych) i hiper-indywidualizacji młodych. Telefony zaburzyły zdrowe relacje interpersonalne, które na poziomie szkoły muszą występować dla właściwej socjalizacji dzieci i młodzieży. Co więcej, nasi rówieśnicy wielokrotnie doświadczyli ciemnej strony Internetu poprzez hejt i wykluczenie, co ma swoje odzwierciedlenie m.in. w pogorszeniu stanu zdrowia psychicznego. Natomiast, nie można zapomnieć, że nauka zdalna przyniosła wiele nowych, przydatnych w edukacji rozwiązań. Należą do nich aplikacje mobilne, portale oraz narzędzia wspomagające uczniów w ich procesie naukowym oraz poszerzające ich wiedzę. Wykorzystanie zdobyczy technologii jest bardzo pomocne w codziennym życiu i pozwala na utrzymywanie kontaktu na odległość. Zważywszy na to uważamy, że polska szkoła nie powinna zwalczać technologii, a wręcz powinna znaleźć w niej sojusznika we wspieraniu edukacji.

Niezwykle istotną rolą szkoły jest uświadamianie od najmłodszych lat, że Internet oraz urządzenia mobilne posiadają szereg zalet i wad. W Internecie dostępnych jest wiele ciekawych opracowań, pomocy naukowych, które przekazują wiedzę w sposób efektywny, dlatego zachęcamy nauczycieli do ich wykorzystania podczas zajęć. W ten sposób uczniowie nabiorą cennej umiejętności wyszukiwania oraz segregowania informacji, co jest ważną kompetencją przyszłości.

Chcemy pokazywać naszym rówieśnikom, że telefon oprócz sfery rozrywkowej i social mediów, może posłużyć do edukacji. Liczymy, że w podstawie programowej do informatyki w najbliższym czasie znajdą się dodatkowe elementy wiedzy praktycznej, skupiające się na poszerzeniu wiedzy uczniów z obsługi pakietu office, tworzenia atrakcyjnych prezentacji multimedialnych oraz CV, a także wykorzystania interaktywnych źródeł wiedzy.

Jako Rada stoimy na stanowisku, że aplikacje mobilne, strony internetowe oraz portale poświęcone tematyce edukacyjnej powinny być dalej wspierane i rozwijane. Popularne aplikacje powinny być powszechnie dostępne, wykorzystywane i promowane w szkołach. Ponadto uważamy, że już istniejące programy Ministerstwa Edukacji i Nauki tj. „Aktywna Tablica” i „Laboratoria Przyszłości” powinny być początkiem zmian w nowoczesnej szkole XXI wieku.

Jesteśmy zdania, że dużo ważniejsze od regulacji prawnych oraz ograniczeń jest budowanie świadomości na temat konsekwencji nadużywania telefonów przez młodzież. Edukacja na temat zagrożeń czyhających na młodych użytkowników powinna być na stałe obecna w programie nauczania, a wiedza na temat konsekwencji hejtu oraz zasady bezpiecznego korzystania z Internetu powinna być elementem profilaktyki realizowanej przez szkoły.

Uczestnicy konsultacji podkreślali, że podstawowa wiedza z zakresu zabezpieczenia swoich danych w Internecie często jest pomijana. Z pełną mocą rekomendujemy, aby Samorządy Szkolne we współpracy z psychologami, pedagogami i nauczycielami organizowały atrakcyjne warsztaty dla uczniów oraz prelekcje dotyczące cyberbezpieczeństwa.

Zdajemy sobie sprawę, że rolą szkoły od najmłodszych lat jest przekazywanie dobrych praktyk oraz zasad profilaktyki. Biorąc pod uwagę skalę problemu uzależnienia od urządzeń mobilnych oraz przede wszystkim wyniki i wnioski z naszej ankiety w trosce o zdrowie psychiczne i fizyczne naszych młodszych koleżanek i kolegów rekomendujemy ograniczenie korzystania z urządzeń elektronicznych (telefonów, smartwatchów, tabletów itp.) podczas lekcji i przerw

dla uczniów szkół podstawowych. Wyżej wymienione przedmioty powinny cały czas znajdować się w plecakach uczniów. Wyjątek stanowią sytuacje, gdy nauczyciel zezwoli na ich używanie w celach naukowych, bądź w innych uzasadnionych sytuacjach wyjątkowych (np. kontakt z rodzicami, opiekunami prawnymi).

Takie rozwiązanie z pewnością wpłynie na zwiększenie koncentracji oraz efektywności nauki, a jednocześnie pozostawi możliwość uatrakcyjnienia zajęć poprzez wykorzystanie internetowych źródeł lub aplikacji do celów edukacyjnych. Ponadto, dzięki temu uczniowie podczas przerw będą mogli skupić się na pogłębianiu relacji z rówieśnikami, a nie na oglądaniu filmów lub graniu w gry.

W przypadku szkół ponadpodstawowych jesteśmy zdania, że uczęszcza do niej starsza młodzież - bardziej świadoma zagrożeń płynących z nadużywania urządzeń mobilnych. Uważamy, że dozwolone powinno być korzystanie z telefonów oraz innych urządzeń mobilnych w celach naukowych podczas lekcji. W przypadku, gdy uczeń chce np. sporządzać notatki w formie mobilnej, korzystać z cyfrowej wersji podręcznika lub korzystać z dodatkowych źródeł informacji oraz posiłkować się listą wymagań maturalnych powinien mieć taką możliwość. W przypadku przerw uważamy, że decyzja na temat korzystania z telefonów powinna należeć do dyrekcji szkoły w porozumieniu z radą rodziców i samorządem uczniowskim. W naszej ocenie jest to rozwiązanie dające wolność wyboru dla szkolnych społeczności, które są bardzo zróżnicowane i posiadają różne potrzeby.

W kolejnych miesiącach Rada zaproponuje kolejne rozwiązania na rzecz edukowania młodego pokolenia na temat bezpieczeństwa w sieci, a także zrealizuje postulaty naszych rówieśników, które pojawiły się podczas konsultacji. Mamy nadzieję, że wspólnymi działaniami uda się nam zniwelować problem uzależnienia od urządzeń mobilnych wśród najmłodszych i jednocześnie nauczymy się korzystać z internetu w sposób świadomy i bezpieczny.